

Abstract

History of Chulalongkorn University

Thippawan Kallakrisna

It is 72 years up to now since King Vajiravudh inaugurated Chulalongkorn University on March 26, 1916. Throughout this long period the University had recorded periodically its achievement and enhancement on education and academic research works as apparent in the following six publications published on the occasion of the university inauguration, namely : History of Chulalongkorn University 1916-1966 ; History of Chulalongkorn University 1967-1976 ; History of Chulalongkorn University, Phetchabun Period 1944 ; 70 Years Chulalongkorn University : Origin of Chulalongkorn University ; 70 Years Chulalongkorn University : Chulalongkorn University Within 10 Years 1977-1986 ; 70 Years Chulalongkorn University : Recalling the Past. This article intends to introduce these six publications as being the vital source of information--not only as the written record of the history of Chulalongkorn University but also as the written record of the history of the Thai higher educational development.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทิทวรรณ กาลกฤษณ์*

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459 มหาวิทยาลัยมีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านการศึกษาและการค้นคว้าวิจัยมาโดยลำดับตลอดระยะเวลา 72 ปีที่ผ่านมา ความก้าวหน้าของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้ได้รับการบันทึกไว้มากมาย ทั้งปรากฏอยู่ในหนังสือที่พิมพ์ขึ้นเนื่องในโอกาสครบรอบปีแห่งการสถาปนามหาวิทยาลัย 6 เล่ม คือ

- ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2459-2509**
- ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2510-2519**
- ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมัยเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2487**
- 70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในรอบ 10 ปี 2520-2529
- 70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : รั้วลือเกียรติ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแนะนำหนังสือประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้ง 6 เล่ม เนื่องจากหนังสือดังกล่าวเป็นแหล่งข้อสนเทศที่สำคัญ มิใช่เฉพาะเพียงบันทึกประวัติของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่ยังเป็นบันทึกประวัติพัฒนาการอุดมศึกษาของไทยที่น่าสนใจอีกด้วย

ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2459-2509 พระนคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510. 835 หน้า : ภาพประกอบ.

หนังสือเล่มนี้พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครบห้าสิบปีของการสถาปนามหาวิทยาลัย วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2510 โดยมหาวิทยาลัยพิจารณาเห็นว่า ควรจะได้รวบรวมประวัติความเป็นมาของคณะและหน่วยงานต่าง ๆ จัดพิมพ์เพื่อเป็นที่ระลึก การรวบรวมประวัติของมหาวิทยาลัยครั้งนี้ จัดทำโดย คณะกรรมการแต่งตั้งประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์ เป็นประธานคณะกรรมการ คณะกรรมการชุดนี้ได้ติดต่อขอให้คณะและหน่วยงานต่าง ๆ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ช่วยเขียนประวัติและผลงานของแต่ละคณะแต่ละหน่วยงานส่งมารวบรวมไว้ นอกจากนี้ คณะกรรมการได้ค้นคว้าหนังสือราชการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ราชงานการประชุมสภามหาวิทยาลัย รายงานการประชุมคณะบดี ตลอดจนการประชุมกรรมการประจำคณะต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยโรงเรียน

* ทิทวรรณ กาลกฤษณ์ อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) บรรณารักษ์ หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** รั้วลือเกียรตินามมหาวิทยาลัยตั้งปรากฏในหน้าปกในของหนังสือ

มหาดเล็กเป็นต้นมา โดยที่กำหนดรวบรวมประวัติมหาวิทยาลัยนับตั้งแต่องค์เป็นโรงเรียนมหาดเล็ก จนกระทั่งวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2509 ดังนั้น หนังสือเล่มนี้จึงประกอบด้วยประวัติมหาวิทยาลัย ราชพระนามและนามผู้บังคับบัญชาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พร้อมพระรูปและรูปประกอบประวัติพัฒนาการคณะและหน่วยงานต่าง ๆ และภาคผนวก ซึ่งรวบรวมบัญชีรายชื่อผู้บริหารมหาวิทยาลัย ผู้ได้รับปริญญาเกียรตินิยมชั้นตรี ภูมิหายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัย ระเบียบการศึกษา ตัวอย่างประกาศนียบัตรโรงเรียนมหาดเล็ก และโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ฯ ประกาศนียบัตร อนุปริญญาบัตร และปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตลอดจนทำเนียบข้าราชการ

ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2510-2519 กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520. 301 หน้า : ภาพประกอบ.

ในวาระครบรอบ 60 ปี แห่งการสถาปนามหาวิทยาลัยปี 2520 มหาวิทยาลัยได้จัดกิจกรรมเฉลิมฉลองโอกาสที่ดำเนินงานมาครบ 6 รอบ ตามคตินิยมของไทย ซึ่งรวมทั้งการจัดทำหนังสือประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยแต่งตั้ง ศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญศรี ติ๊ก เป็นประธานคณะกรรมการเรียบเรียงประวัติ เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้สืบเนื่องจากหนังสือประวัติเล่มแรก คือ แสดงประวัติและผลงานของมหาวิทยาลัยช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 ถึง พ.ศ. 2519 และยังมีรวมแผนพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระยะที่ 4 พ.ศ. 2520-2524 ไว้อีกด้วย สำหรับในส่วนที่เป็นภาคผนวกนั้นยังมีลักษณะเช่นเดียวกับประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2459-2509 แต่รวบรวมบัญชีรายชื่อผู้ได้รับปริญญาเกียรตินิยมชั้นตรี ประกาศ ระเบียบการต่าง ๆ ที่ปรากฏหลังปี 2509 เป็นต้นมา

ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สมัยเพชรบูรณ์ พ.ศ. 2487 กรุงเทพฯ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521. 33 หน้า : ภาพประกอบ.

สืบเนื่องจากการจัดทำประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2510-2519 เพื่อเป็นที่ระลึกในโอกาสครบรอบ 60 ปี ของการสถาปนามหาวิทยาลัยนั้น ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสมัยเคลื่อนย้ายไปยังจังหวัดเพชรบูรณ์ในยุครัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขาดหายไปคณะกรรมการวางแผนพัฒนามหาวิทยาลัย เห็นสมควรให้ค้นคว้าและเรียบเรียงประวัติในช่วงนี้ให้ครบถ้วน และจัดทำเป็นเอกสารแจกในงานสถาปนามหาวิทยาลัย ครบรอบ 61 ปี เมื่อ พ.ศ. 2521

ลักษณะการจัดทำประวัติมหาวิทยาลัยเล่มนี้ค่อนข้างแปลกจาก 2 เล่มที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เพราะเป็นงานวิจัยจัดทำโดยคณะกรรมการวางแผนพัฒนามหาวิทยาลัย โดยมีศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญศรี ติ๊ก เป็นผู้ดำเนินการวิจัยประกอบด้วยการค้นคว้าจากเอกสารที่สำนักเลขาธิการมหาวิทยาลัย แต่เนื่องจากเอกสารที่เกี่ยวข้องมีเพียงเล็กน้อย เพราะเอกสารส่วนใหญ่จะมุ่งหน้าไปหมดระหว่างที่มหาวิทยาลัยขนย้ายของและทรัพย์สินกลับจากเพชรบูรณ์มายังกรุงเทพฯ โดยทางเรือ เมื่อ พ.ศ. 2487 ดังนั้นจึงมีการสัมภาษณ์ผู้ที่ทราบเรื่องนี้ คือ ศาสตราจารย์ รองศยามานนท์ ซึ่งท่านเคยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นอนุกรรมการเคลื่อนย้ายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปยังจังหวัดเพชรบูรณ์ และ นายเริ่ม สนั่นเมือง อดีตอาจารย์เอกโรงเรียนเพชรพิทยาคม ซึ่งได้รับราชการเกี่ยวข้องด้านการศึกษาที่จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นเวลานานปี ตลอดจนมีการเดินทางไปสำรวจข้อเท็จจริง ณ บริเวณที่กำหนดให้เป็นที่ตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ บริเวณป่าแดง จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติม จากการวิจัยนี้สรุป

ได้ว่า มูลเหตุของการย้ายจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปยังเพชรบูรณ์เนื่องจากรัฐบาลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เห็นว่าในช่วงที่ประเทศไทยต้องเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเป็นพันธมิตรกับประเทศญี่ปุ่นนั้น ประเทศไทย ได้รับผลกระทบกระเทือนจากสงครามเป็นอันมาก รัฐบาลจึงดำริที่จะย้ายนครหลวงไปยังจังหวัดเพชรบูรณ์ สถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีมติเมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2487 ให้ย้ายมหาวิทยาลัยและโรงเรียนเตรียมอุดม บางส่วนไปยังจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วย แต่การเคลื่อนย้ายสิ้นสุดลงเนื่องจากรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องพ้นจากตำแหน่งในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2487

ในวาระที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสถาปนาครบรอบ 70 ปี ในวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2530 อันเป็นปี มหามงคลที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมพรรษา 5 รอบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้สร้างและ ประดิษฐานพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว ผู้ทรงก่อกำเนิดและสถาปนามหาวิทยาลัย จึงนับเป็นวาระสำคัญของมหาวิทยาลัยที่จะจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองให้เป็นพิเศษซึ่งรวมถึงการจัดทำหนังสือที่ระลึกด้วย โดยจัดทำเป็นชุด 3 เล่ม ซึ่งมี ศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญศรี คุ้ม เป็นประธานกรรมการดำเนินการจัดทำหนังสือชุดนี้ อันประกอบด้วย

70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กำเนิดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. 221 หน้า : ภาพประกอบ.

หนังสือเล่มนี้ คณะกรรมการดำเนินการจัดทำหนังสือ 70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้ รองศาสตราจารย์ ธงทอง จันทรางศุ เป็นผู้เรียบเรียง จากชื่อของหนังสืออาจจะทำให้เข้าใจว่า เนื้อหาจะเหมือนกับ *ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2459-2509* แต่โดยแท้จริงแล้ว กำเนิดจุฬาลงกรณ์เป็นการรวบรวมข้อมูล และเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของมหาวิทยาลัย นับตั้งแต่ยุคแรกเริ่มเมื่อยังเป็นโรงเรียน มหาดเล็กในพระบรมมหาราชวังจนกระทั่งสถาปนาเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเต็มรูป การเสนอเนื้อหาสามารถ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ลักษณะเป็นความเรียงเกี่ยวกับกำเนิดและพัฒนาการของมหาวิทยาลัย ส่วน ตอนที่ 2 เป็นสำเนาเอกสารปฐมภูมิที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมาของมหาวิทยาลัย ซึ่งในส่วนที่ 2 นั้นเป็นการรวบรวมข้อสนเทศเรื่องจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สำคัญยิ่ง

70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในรอบ 10 ปี 2520-2529. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. 310 หน้า : ภาพประกอบ.

วัตถุประสงค์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในรอบ 10 ปีนี้ เพื่อบันทึกภาพปัจจุบันของมหาวิทยาลัย ที่เชื่อมโยงมาจากอดีตและมุ่งสู่นาคตโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ตอน คือ

- 7 ทศวรรษจุฬาฯ : แสดงประวัติสังเขปของมหาวิทยาลัย และเน้นการขยายตัวทางวิชาการและอื่น ๆ ในช่วงตั้งแต่ปี 2509 เป็นต้นมา

- ความก้าวหน้าในทศวรรษ กล่าวถึงพัฒนาการของงานวางแผนพัฒนามหาวิทยาลัย ความสำคัญของแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ต่อการพัฒนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรวมทั้งหน่วยงานบริหารต่างๆ ของมหาวิทยาลัย
- พัฒนาระบบการ บรรยายความก้าวหน้ารุ่งเรืองของการจัดการศึกษาแขนงต่างๆ รายงานกิจกรรมของคณะ สถาบัน ในสังกัดของมหาวิทยาลัย ตลอดจนนโยบายการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา การพัฒนาบุคลากร และการกระจายการศึกษาสู่ชนบท
- จรรโลงศิลปวัฒนธรรม รายงานนโยบายแผนงานและกิจกรรมต่างๆ ทางด้านศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากมหาวิทยาลัยตระหนักถึงภารกิจที่จะต้องปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติอันดีงามแก่บุคลากรภายใน จุฬาฯ และสังคมภายนอกเพื่อร่วมกันทำนุบำรุงและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย
- เปิดประตูจุฬาฯ แสดงภารกิจของมหาวิทยาลัยในการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม
- วิถีแห่งอนาคต รวบรวมความแสดงนันทันทีของนิสิตเก่าที่มีต่อการดำเนินงานมหาวิทยาลัยในอนาคต

สำหรับในส่วนท้ายสุดอันเป็นภาคผนวกนั้น ยังคงรักษาแนวทางเดิมของประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ เป็นการรวบรวมรายนามผู้บริหาร ผู้ได้รับปริญญากิตติมศักดิ์ตลอดจนผู้มีคุณูปการคุณต่อมหาวิทยาลัย

70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : วัลลภอดีต กรุงเทพ ฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530. 437 หน้า : ภาพประกอบ.

ลำดับสุดท้ายของหนังสือชุด 70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นการรวบรวมข้อเขียนของชาวจุฬาฯ ทั้งอดีตและปัจจุบัน เป็นการทบทวนหรือฟื้นฟูและถ่ายทอดความทรงจำอันน่าประทับใจโดยแบ่งเนื้อหาเป็น 4 ตอน ได้แก่

- จุฬาฯ เมื่อวันวาน รวบรวมความบันทึกความทรงจำของนิสิตเก่าสาขาต่างๆ
- จุฬาฯ ในความทรงจำ เป็นเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมนิสิตในช่วงระยะเวลา 70 ปีที่ผ่านมา
- จุฬาฯ วัลลภ เป็นบทสัมภาษณ์สั้นๆ บุคคลต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย ทั้งในฐานะผู้บริหาร บุคลากร และนิสิต ทั้งอดีตและปัจจุบัน
- จุฬาฯ วันนี้ บทความแสดงทัศนะที่มีต่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปัจจุบัน

จึงกล่าวได้ว่า หนังสือชุด 70 ปีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นหนังสือชุดที่รวมประวัติพัฒนาการของมหาวิทยาลัยไว้อย่างละเอียด ไม่ว่าจากหลักฐานเอกสารชั้นปฐมภูมิบทความแสดงความคิดเห็น รายงานกิจกรรมนโยบายและแผนในอนาคต รวมทั้งมีภาพประกอบมากมาย และจัดรูปเล่มสวยงามน่าสนใจยิ่ง

ผู้สนใจอ่านและศึกษาประวัติมหาวิทยาลัยโดยละเอียด สามารถติดต่อขอรับบริการได้ที่ งานบริการเอกสารสนเทศ หรือ งานสิ่งพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ